

Nr 51

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring; given Stockholms slott den 6 februari 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

GUSTAF ADOLF

Gunnar Lange

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framlägges förslag till ny lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring att ersätta 1943 års lag i ämnet. I förslaget har med hänsyn till penningvärdets fall uppräknings skett av de belopp efter vilka krigsansvarigheten bestämmes. Därutöver har av försäkringstekniska skäl verkställts en omarbetning av ansvarighets- och utbetalningsreglerna.

Förslag
 till
Lag
om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring

Härigenom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §.

Denna lag äger tillämpning å försäkringsavtal varigenom försäkringsanstalt, som driver försäkringsrörelse här i riket, å svensk medborgare eller å utlänning med hemvist härstädes meddelat

1. livförsäkring (kapitalförsäkring, livränteförsäkring) för dödsfall;
2. invaliditetsförsäkring, som
 - a) avser premiefrielse för livförsäkring för dödsfall eller för livsfall eller
 - b) meddelats i samband med livränteförsäkring för livsfall på sådant sätt att invaliditetsförsäkringen upphör, om livränteförsäkringen upphör, eller
 - c) meddelas av anstalt, vars rörelse i huvudsak omfattar tjänstepensionsförsäkring.

Å livförsäkring för livsfall i förening med invaliditetsförsäkring är lagen tillämplig efter vad därom stadgas i 19 §.

Lagen avser ej återförsäkring eller försäkring hos ränte- och kapitalförsäkringsanstalt.

Konungen äger i fråga om försäkring hos utländsk anstalt meddela undantag från lagens tillämpning.

2 §.

I denna lag förstås med

krigstillstånd krig, vari Sverige befinner sig, eller annat förhållande, som av Konungen med avseende å lagens tillämplighet jämföras med sådant krig,

krigsansvarighet försäkringsgivares ansvarighet för sådant dödsfall eller fall av invaliditet, som inträffar under krigstillstånd eller, där det föranletts av krigshandling under tid då krigstillstånd varit rådande, inom ett år efter krigstillståndets upphörande,

krigspremie sådan tilläggspremie, som betingas av krigsansvarighet, *risksumma*, vid sådan kapitalförsäkring å en persons liv, som medför utbetalning av försäkringssumman på en gång vid den försäkrades död, skillnaden mellan försäkringssumman och det tekniska återköpsvärdet samt vid annan försäkring ett med hänsyn till försäkringsformen bestämt motsvarande belopp, samt

tekniskt återköpsvärde försäkrings beräknade värde vid full återköpsrätt oavsett om sådan rätt föreligger eller ej.

Med invaliditetsförsäkrings årsbelopp avses i fråga om invaliditetsränteförsäkring det belopp för år, varmed försäkringsgivaren enligt försäkringsavtalet har att fullgöra sin betalningsskyldighet vid inträffat försäkringsfall, och i fråga om kapitalförsäkring för fall av invaliditet ett motsvarande omräknat belopp.

Krigsansvarighet och bestridande av kostnaden för sådan ansvarighet**3 §.**

Krigsansvarighet åvilar försäkringsgivaren intill, förutom det tekniska återköpsvärdet, ett belopp av risksumman som vid dödsfall utgör fyrahundra-tusen kronor och vid invaliditet motsvarar ett årsbelopp av tolv tusen kronor (*krigsskyddad risksumma*). Hava å samma person flera livförsäkringar eller flera invaliditetsförsäkringar meddelats av en eller flera försäkringsgivare, skall, där ej Konungen annorlunda förordnar, vad nu sagts gälla den sammanlagda risksumman för dödsfall eller för invaliditet samt tidigare meddelad försäkring åtnjuta krigsskydd framför senare meddelad.

Förbehåll, som strider mot första stycket eller som eljest innebär, att någon med krigstillstånd sammanhängande omständighet skulle för försäkringsgivaren medföra frihet, helt eller delvis, från ansvarighet som i första stycket sägs, må ej av försäkringsgivaren åberopas; dock att Konungen äger medgiva, att sådant förbehåll må åberopas beträffande försäkring, som meddelats efter krigstillståndets inträdande eller inom tre månader dessförinnan.

4 §.

Vid dödsfall eller fall av invaliditet för vilket krigsansvarighet åvilar försäkringsgivaren har denne, där ej Konungen annorlunda förordnar, att i fråga om försäkring, beträffande vilken försäkringsgivarens betalningsskyldighet skall fullgöras med belopp för en gång, i vanlig ordning utgiva ett belopp motsvarande det tekniska återköpsvärdet, ökat med hälften av risksumman dock högst med femtiotusen kronor.

Skall betalningsskyldigheten enligt försäkringsavtalet fullgöras med belopp, som förfalla till betalning efter hand i särskilda poster, skall, där ej Konungen annorlunda förordnar, utbetalning ske enligt avtalet, vid invaliditetsrönteförsäkring dock ej med högre belopp än tolv tusen kronor för år. I fall som nu sagts må utbetalning ej ske längre än till dess sammanlagda beloppet av de verkställda utbetalningarna uppgår, vid livförsäkring till vad som enligt första stycket skolat utbetalas, därest försäkringsbeloppet utgått på en gång, och vid invaliditetsförsäkring till belopp som Konungen bestämmer.

5 §.

Hava å samma person flera livförsäkringar meddelats av en eller flera försäkringsgivare, skall vid utbetalning enligt 4 § vad där stadgas tillämpas å försäkringarnas sammanlagda risksumma. I fråga om flera invaliditetsförsäkringar skall vad i nämnda paragraf sägs äga tillämpning å det mot försäkringsförmånerna svarande sammanlagda årsbeloppet.

Belopp som enligt första stycket vid dödsfall utgives av sammanlagda risksumman fördelas på försäkringarna i förhållande till deras krigsskyddade risksummor. Belopp som vid invaliditet utgives av det sammanlagda årsbeloppet fördelas på försäkringarna i förhållande till försäkringarnas årsbelopp, såvitt krigsansvarighet för dessa åvilar försäkringsgivaren.

6 §.

Vad som återstår av försäkrings krigsskyddade risksumma sedan utbetalning skett enligt 4 och 5 §§ må ej utgivas förrän krigspremie fastställts enligt 14 § första stycket eller befunnits icke behöva uttagas. Om så erfordras, må betalningen uppskjutas ytterligare högst ett år. Å ogulden del skall från det avgörande om krigspremien träffats gäldas ränta efter räntefot, som Konungen bestämmer.

7 §.

Om de sammanlagda krigsskyddade risksummorna för inträffade försäkringsfall, för vilka krigsansvarighet med avseende å visst krigstillstånd åvilar försäkringsgivaren, överstiga summan av de å tiden för krigstillståndet belöpande riskpremierna för samtliga av försäkringsgivaren meddelade försäkringars krigsskyddade risksummor, må skillnaden (*överkostnaden*) till hälften eller den mindre del, som Konungen bestämmer, täckas genom uttagande av krigspremie för envar försäkrad, medan återstoden skall täckas genom tillskott från försäkringsgivaren, allt i den mån ej annat föranledes av vad i 8—11 §§ stadgas.

8 §.

Krigspremie må icke överstiga en tjugondel av den högsta krigsskyddade risksumma, som under krigstillståndet gällt för den försäkrade.

9 §.

Inländsk försäkringsgivare vare ej pliktig att till överkostnadens täckande tillskjuta större belopp än som, utan att tryggheten för gällande försäkringsavtal äventyras eller enskilda försäkringstagares rätt förnärmas, kan tagas i anspråk dels genom anlitande av såväl tillgängligt som för tio år enligt av Konungen meddelade bestämmelser förutberäknat överskott å försäkringsgivarens rörelse dels ock genom anlitande av till framtida förfogande avsatta medel, regleringsfond, säkerhetsfond, utjämningsfond och återbäringsfond. I överskotts- och fondmedlen inräknas endast vad som belöper å försäkring eller försäkringsdel, vars risksumma är krigsskyddad.

Vad här stadgats om inländsk försäkringsgivares tillskottsplikt skall äga motsvarande tillämpning å utländsk försäkringsgivare enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Konungen.

10 §.

Om sammanlagda beloppet av de krigspremier, som enligt 8 § må uttagas, ej förslår till täckande av den del av överkostnaden, som enligt 7 § må täckas genom uttagande av dylika premier, skall återstoden täckas genom att, med iakttagande av begränsningarna i 9 §, försäkringsgivarens tillskott höjes. På motsvarande sätt må, om det belopp, varmed försäkringsgivaren är pliktig att bidra, icke förslår till täckande av på denne belöpande del av överkostnaden, återstoden täckas genom att, med iakttagande av begränsningen i 8 §, krigspremierna höjas.

11 §.

Kan hela överkostnaden icke täckas i den ordning, som i 10 § sägs, må bristen utjämnas genom att de belopp, som innehållits enligt 4—6 §§, ned sättas i förhållande till försäkringarnas krigsskyddade risksummor.

12 §.

Konungen äger förordna, att vid bestämmande och täckning av överkostnad olika försäkringsbestånd skola särskiljas. Sådant förordnande må ock meddelas med avseende allenast å tillämpning av 11 §.

13 §.

Skall enligt 12 § överkostnad bestämmas särskilt för olika försäkringsbestånd, må likväl utjämning av kostnaden för krigsansvarigheten ske mellan bestånden eller några av dem. Utjämning må ock ske mellan försäkringsbestånd hos olika försäkringsgivare, vilka därom träffat avtal.

Krigspremies fastställande och uttagande

14 §.

Krigspremie fastställs så snart lämpligen kan ske efter det krigstillståndet upphört och senast inom två år därefter. Krigspremie bestämmes, med tillämpning av det förenklade beräkningssätt Konungen må medgiva, så att det belopp, som för visst försäkringsbestånd skall täckas genom krigspremier, fördelas å försäkringarna inom beståndet i förhållande till den högsta krigsskyddade risksumma, som för varje försäkrad gällt under krigstillståndet.

Om försäkring helt eller delvis upphör av annan orsak än sådant försäkringsfall, för vilket krigsansvarighet åvilar försäkringsgivaren, må utan hinder av vad i första stycket sägs krigspremien fastställas vid försäkringens upphörande och beräknas enligt de närmare bestämmelser, som meddelas av Konungen. Beträffande försäkring, som upphör till viss del, skall fastställandet avse allenast denna del, där ej annorlunda förordnas.

15 §.

Krigspremie skall erläggas å tid som Konungen bestämmer; dock att under ett år icke må fordras betalning vilken överstiger, vid kapitalförsäkring för dödsfall å en persons liv en hundradel av försäkringssumma, som omfattas av krigsansvarigheten, och vid annan försäkring ett med hänsyn till försäkringsformen bestämt motsvarande belopp.

I avräkning å blivande krigspremie må, från det krigstillståndet inträtt, provisorisk krigspremie uttagas. Vad i första stycket stadgas om bestämmande av tid för krigspremies erläggande och om den högsta årliga betalning, som må fordras, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om provisorisk krigspremie.

Utan hinder av vad i första stycket stadgas äger försäkringsgivaren vid utbetalning på grund av försäkringen eller vid försäkringens nedsättning av annan anledning än i 16 § första stycket sägs tillgodogöra sig fastställd krigspremie.

16 §.

Erlägges icke krigspremiebelopp inom en månad från förfallodagen, må enligt de närmare bestämmelser Konungen meddelar försäkringsgivarens förpliktelser nedsättas under förutsättning,

1. att minst en månad förflutit från det försäkringsgivaren till försäkringstagaren avsänt meddelande om premiens belopp och förfallodag samt om påföljden av underlåten betalning, dock att meddelande, som avsänts tidigare än en månad före förfallodagen, ej må återopas, samt

2. att försäkringsgivaren till försäkringstagaren avlåtit meddelande, att han på grund av dröjsmålet gör rätten till nedsättning gällande, med under rättelse tillika om villkoren för försäkringstagarens återinträde i sina rättigheter enligt avtalet.

Försäkringsgivarens förpliktelser må anses nedsatta från dagen för det sistnämnda meddelandets avlåtande.

17 §.

Oguldet krigspremiebelopp, som försäkringsgivaren icke kan tillgodogöra sig vid utbetalning på grund av försäkringen eller genom försäkringens nedsättning, må ej uttagas.

Särskilda bestämmelser

18 §.

Konungen äger utöver vad ovan sägs medgiva avvikelser från vad i 3—17 §§ stadgas beträffande

1. livförsäkring, som meddelats av anstalt, vars rörelse i huvudsak omfattar tjänstepensionsförsäkring;
2. korttidsförsäkring, försäkring med naturlig premie eller försäkring med lägre premie under viss tid, vilken vid krigstillståndets inträdande ännu ej gått till ända;
3. grupplivförsäkring, som meddelats enligt särskilda grunder;
4. livförsäkring, beträffande vilken ansvarigheten begränsats på grund av att premiebetalningen avbrutits i förtid (fribrev);
5. annan livförsäkring, vilken vid krigstillståndets inträdande icke varit i kraft fem år; samt
6. invaliditetsförsäkring.

19 §.

Har livförsäkring för dödsfall eller för livsfall meddelats i förening med invaliditetsförsäkring, äger Konungen föreskriva, att försäkringarna vid bestämmande av försäkringsgivarens tillskott till täckande av överkostnad samt vid nedsättning enligt 11 eller 16 § skola betraktas såsom en enda försäkring.

Har invaliditetsförsäkringen meddelats av annan försäkringsgivare än den, hos vilken livförsäkringen tagits, må genom avtal mellan försäkringsgivarna, vilket godkännes av försäkringsinspektionen, bestämmas att vad i första stycket är stadgat skall gälla i fråga om försäkringarna.

20 §.

Då försäkringsgivare har att lämna tillskott till täckande av överkostnad, skola, där ej Konungen annorlunda förordnar, överskottsmedel tagas i anspråk före fondmedel samt fondmedlen frigöras i den ordning, som gäller för täckande av förlust.

21 §.

Konungen äger medgiva, att försäkringsfonden må, utöver vad som följer av stadgandet i 274 § andra stycket lagen om försäkringsrörelse, till belopp motsvarande försäkringsgivarens tillskott eller, innan tillskottet fastställts, vad försäkringsgivaren beräknas skola tillskjuta på grund av krigsansvarigheten, redovisas i andra värdehandlingar än i nämnda paragraf första stycket 1—7 avses.

Sådant förutberäknat överskott, som avses i 9 §, må i försäkringsgivarens balansräkning uppföras såsom tillgång.

22 §.

Under krigstillstånd och till dess krigspremier fastställts enligt 14 § första stycket eller befunnits icke behöva uttagas må, om ej Konungen för särskilt fall annorlunda förordnar, tilldelning av återbäring icke ske och ej heller beslut fattas om utdelning av vinst till aktieägare eller av ränta till garant.

Varder utdelning av vinst eller ränta beslutad och verkställd i strid mot vad i första stycket stadgas, vare de, som uppburit sådan utdelning, skyldiga att återbetala denna jämte fem procent ränta därå. För brist, som kan uppkomma vid återbetalningen, vare de, som medverkat till beslutet eller verkställandet därav, ansvariga efter de grunder, som stadgas beträffande skadeståndsskyldighet i 320, 323 och 324 §§ lagen om försäkringsrörelse.

23 §.

För tillämpning av vad i denna lag stadgas skola grunder upprättas. Beträffande sådana grunder skall i tillämpliga delar gälla vad i lagen om försäkringsrörelse och lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket stadgas om grunder för livförsäkringsrörelse.

24 §.

Sker avvikelse från denna lag eller från grunder eller särskilda föreskrifter för lagens tillämpning, skall i fråga om inländskt bolag vad i 288, 289, 320, 321, 323 och 324 §§ lagen om försäkringsrörelse samt beträffande utländsk försäkringsanstalt vad i 25 § lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket stadgas äga motsvarande tillämpning.

25 §.

Styrelseledamot, verkställande direktör eller likvidator, som uppsåtligen eller av vårdslöshet i strid mot bestämmelsen i 22 § första stycket låter verkställa tilldelning av återbäring eller utbetalning av vinst eller ränta, straffes med dagsböter eller fängelse.

26 §.

Konungen må uppdraga åt försäkringsinspektionen att i Konungens ställe fullgöra vad som enligt denna lag ankommer på Konungen, dock ej såvitt avser rätt jämlikt 2 § att med avseende å lagens tillämplighet med krig, vari Sverige befinner sig, jämställa annat förhållande.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit av trycket i Svensk författningssamling.

I fråga om försäkring, som meddelats före den 1 juli 1941, är försäkringsgivaren, såvitt angår risksumma som ej åtnjuter krigsskydd enligt 3 §, ansvarig i överensstämmelse med avtalet; dock att Konungen äger förordna om uppskov med utbetalningen.

Genom denna lag upphäves lagen den 11 juni 1943 (nr 338) om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 december 1958.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, fråga om *ny lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring* samt anför därvid följande.

Genom *lagen den 11 juni 1943 (nr 338) om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring* har bestämmelser meddelats i syfte att under krigstillstånd ge försäkringstagarna ett mer omfattande skydd än som skulle följa av eljest tillämpade avtalsvillkor vid sådan försäkring.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 20 december 1956 har *försäkringsinspektionen* framlagt förslag till omarbetning av krigsansvarighetslagen. Främst åsyftas med förslaget att bringa lagens bestämmelser i formell överensstämmelse med 1948 års lag om försäkringsrörelse (SFS nr 433) och 1950 års lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket (SFS nr 272), vilka båda författningar trätt i kraft efter tillkomsten av krigsansvarighetslagen. Förslaget tar även hänsyn till nytillkomna försäkringsformer och inträffade förändringar i penningvärdet. Slutligen har inspektionens bedömningar skett mot bakgrund av livförsäkringsbolagens planerade organisation i fall av krig.

Till grund för försäkringsinspektionens förslag har legat en av *Svenska livförsäkringsbolags förening* till Kungl. Maj:t ställd skrivelse den 5 februari 1953 med förslag till ändrad lagstiftning i ämnet. Föreningen har även, efter remiss, yttrat sig över inspektionens förslag. Föreningen har därvid godtagit förslaget, utom på en punkt, där föreningens ståndpunkt i det följande kommer att särskilt redovisas.

Krigsansvarighetslagens innehåll

Krigsansvarighetslagens tillämplighetsområde anges i dess 1 §. I stort sett äger lagen tillämpning på livförsäkring (kapital- eller livränteförsäkring) för dödsfall samt på invaliditetsförsäkring, under förutsättning antingen att denna avser premiebefrielse för livförsäkring eller förenats med livränteförsäkring för livsfall på sådant sätt att invaliditetsförsäkringen

upphör, om livränteförsäkringen upphör, eller ock att invaliditetsförsäkringen meddelats av bolag, vars rörelse i huvudsak omfattar livränteförsäkring. Lagen gäller icke beträffande återförsäkring eller försäkring hos anstalt, som utom återförsäkring endast meddelar kollektiv försäkring, samt icke heller beträffande ränte- och kapitalförsäkringsanstalts verksamhet.

I 2 § definieras vissa grundläggande begrepp i lagen.

Lagens huvudregel i fråga om krigsansvarigheten upptages i 3 §. Sådan ansvarighet åvilar försäkringsgivaren intill ett belopp av, utöver återköpsvärdet, 200 000 kronor av risksumman för dödsfall och samma belopp av risksumman för invaliditet (krigsskyddad risksumma). Med risksumma förstås vid kapitalförsäkring för dödsfall å en persons liv skillnaden mellan försäkringssumman och återköpsvärdet samt vid annan försäkring ett med hänsyn till försäkringsformen bestämt motsvarande belopp. Om flera liv- eller flera invaliditetsförsäkringar å samma person meddelats av en eller flera försäkringsgivare, gäller begränsningsregeln, om Kungl. Maj:t inte förordnar om annat, den sammanlagda risksumman för dödsfall eller för invaliditet. Tidigare meddelad försäkring åtnjuter därvid krigsskydd framför senare meddelad.

Bestämmelser om utbetalningen av försäkringsbelopp ges i 4 §. Har under krigstillstånd försäkringsfall inträffat, för vilket krigsansvarighet åvilar försäkringsgivaren, skall denne, där ej Kungl. Maj:t förordnar annorlunda, i vanlig ordning utbetala ett belopp motsvarande återköpsvärdet, ökat med hälften av risksumman dock högst med 50 000 kronor. Om flera liv- eller flera invaliditetsförsäkringar å samma person meddelats av en eller flera försäkringsgivare, gäller begränsningsregeln den sammanlagda risksumman för dödsfall eller för invaliditet och utbetalningarna fördelas, om begränsningsregeln behöver träda i tillämpning, på de olika försäkringarna i förhållande till deras krigsskyddade risksummor. Återstoden av krigsskyddad risksumma får ej utgivas förrän efter krigets slut.

Med avseende å finansieringen av de på grund av ett krig ökade kostnaderna rör sig lagen med begreppet överkostnad, varmed förslås skillnaden mellan å ena sidan de sammanlagda krigsskyddade risksummorna för inträffade försäkringsfall, för vilka krigsansvarighet åvilar försäkringsgivaren, och å andra sidan summan av de å tiden för krigstillståndet belöpande riskpremierna för samtliga av försäkringsgivaren meddelade försäkringars krigsskyddade risksummor.

I 5—11 §§ regleras i vilken ordning överkostnaden skall bestridas. I princip skall kostnaden delas lika mellan försäkringstagarna och försäkringsgivarna. Försäkringstagarna åläggas att betala viss krigspremie och bolagen skall bidra med tillskott av vinst- och fondmedel. Krigspremien är maximerad till fem procent av den högsta krigsskyddade risksumma, som under kriget varit gällande för den försäkrade. Bolaget är ej skyldigt att bidra med högre tillskott än som, utan att tryggheten för gällande försäkringsavtal äventyras eller enskilda försäkringstagares rätt förnärmas, kan tagas i anspråk dels genom anlåtande av såväl tillgängligt som för 10 år

framåt förutberäknat överskott å rörelsen, dels ock genom nedsättning av utjämningsreserv, vinstfonder, säkerhetsfond och återbäringsreserv. I överskotts- och fondmedel inräknas endast vad som belöper på försäkring, vars risksumma är krigsskyddad. Om krigspremieinkomsten och bolagens egna tillskott visar sig otillräckliga för täckande av överkostnaden, utjämnas bristen genom att de försäkringsbelopp, som innehållits, nedsättes i förhållande till försäkringarnas krigsskyddade risksummor. Kungl. Maj:t äger förordna, att vid bestämmande och täckning av överkostnad olika försäkringsbestånd skall särskiljas. Sådant förordnande kan även meddelas när fråga endast är om nedsättning av innehållna ersättningsbelopp. Skall enligt förordnande av Kungl. Maj:t överkostnad bestämmas särskilt för olika försäkringsbestånd, kan likväl utjämning av kostnaden för krigsansvarigheten ske mellan bestånden eller några av dem. Utjämning kan också ske mellan försäkringsbestånd hos olika försäkringsgivare, i den mån dessa träffat avtal därom.

Om krigspremies fastställande och uttagande meddelas bestämmelser i 12—15 §§. Krigspremierna fastställas i huvudsak efter krigets slut sedan krigsbokslut blivit uppgjort. I avräkning å den blivande krigspremien får dock, sedan krigstillståndet inträtt, provisorisk krigspremie uttagas. För såväl krigspremie som provisorisk krigspremie gäller, att i allmänhet under ett år icke får krävas betalning, vilken överstiger en procent av den av krigsansvarigheten omfattade försäkringssumman.

Beträffande vissa typer av försäkringar — livförsäkring som meddelats av anstalt vars rörelse i huvudsak omfattar livränteförsäkring, korttidsförsäkring, försäkring med naturlig premie eller försäkring med lägre premie under vissa år, vilka vid krigstillståndets inträdande ännu ej gått till ända, annan livförsäkring, vilken vid krigstillståndets inträdande icke varit i kraft fem år, och invaliditetsförsäkring — gäller enligt 16 § att Kungl. Maj:t eller, i fråga om utländsk anstalt, försäkringsinspektionen äger medgiva avvikelse från vad i lagen stadgas rörande krigsansvarigheten och bestridandet av kostnaderna för sådan ansvarighet samt rörande krigspremiernas fastställande och uttagande.

För tillämpning av lagens bestämmelser skall enligt 21 § särskilda grunder upprättas. Grunderna skall såvitt angår utländsk anstalt stadfästas av försäkringsinspektionen men i övrigt av Kungl. Maj:t.

Föreslagna ändringar i krigsansvarighetslagen

Försäkringsinspektionens förslag innefattar icke några avsteg från de grundläggande principer, som präglar gällande lag. Såsom framgått innebär förslaget i första hand en anpassning av lagens bestämmelser till senare tillkommen lagstiftning, nämligen 1948 års lag om försäkringsrörelse och 1950 års lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket.

Försäkringsinspektionen anför i sin förut berörda skrivelse såsom tänkbart, att en allsidig, från grunden gående utredning rörande de ansvarig-

hetsproblem, som livförsäkringen möter i händelse av krig, skulle kunna leda till delvis andra lösningar än dem, krigsansvarighetslagen nu innehåller. Ett krig, vari vårt land blir indraget, kan medföra sådana störningar i livförsäkringsbolagens verksamhet, att samtliga bolag eller vissa av dem icke kan fungera på det sätt, som krigsansvarighetslagen förutsätter. Därest på en gång antalet försäkringsfall blir mycket stort och försäkringstagarna på grund av krigsförhållandena får svårigheter att inbetala premier till bolagen samtidigt som dessa icke i praktiken kan förvandla sina värdehandlingar i kontanta medel, kan situationen bli svårbemästrad för bolagen. Personalbrist och materiella skador på livförsäkringsbolagens fastigheter och tekniska anläggningar kan också försvåra eller omöjliggöra bolagens funktioner under krig. Behov kan därför föreligga av avvikelser från den i krigsansvarighetslagen skisserade ordningen. I viss mån öppnar lagen själv möjligheter till avvikelser från den avsedda normalordningen. Det kan emellertid, framhåller inspektionen, bli nödvändigt att göra ytterligare avvikelser från lagen. Behov av dispenser kan emellertid även uppkomma beträffande vissa stadganden i försäkringsavtalslagen och lagstiftningen om försäkringsrörelse. Det synes inspektionen mest ändamålsenligt, att samtliga dessa dispensfrågor löses genom den särskilda lagstiftningen med vissa bestämmelser om inländsk försäkringsrörelse respektive utländsk försäkringsrörelse här i riket vid krig m. m. Inspektionen erinrar också om möjligheten att utnyttja moratorielagen.

För egen del kan jag ansluta mig till de synpunkter rörande omfattningen av den förestående revisionen av krigsansvarighetslagen, som försäkringsinspektionen anført. Goda skäl talar för att man i princip bibehåller den nuvarande i lagen angivna administrativa ordningen för reglering av krigsansvarigheten. Frågor om dispenser och avvikelser i trängda lägen från lagens bestämmelser torde få lösas gemensamt med likartade frågor på det övriga försäkringsområdet genom den särskilda lagstiftningen om försäkringsrörelse vid krig.

Det är min avsikt att senare denna dag anmäla förslag till ny lagstiftning med bestämmelser om inländsk respektive utländsk försäkringsrörelse vid krig m. m. Detta förslag innefattar en utvidgning av de befogenheter Kungl. Maj:t och försäkringsinspektionen har enligt hittills gällande bestämmelser och möjliggör en långtgående anpassning av försäkringsverksamheten efter extraordinära förhållanden.

I enlighet med vad nu anförts har inom handelsdepartementet upprättats förslag till omarbetade bestämmelser rörande krigsansvarigheten för liv- och invaliditetsförsäkring. Med hänsyn till att de föreslagna ändringarna berör flertalet paragrafer i den nuvarande lagen har det ansetts mest ändamålsenligt att låta denna ersättas av ny lag.

Lagförslaget torde såsom *Bilaga*¹ få fogas till detta protokoll.

¹ Bilagan har här uteslutits. Den överensstämmer -- fränsett vissa redaktionella jämkningar -- med det vid propositionen fogade lagförslaget utom däri att övergångsbestämmelse tillfogats i sistnämnda förslag.

Jag övergår härefter till en närmare redogörelse för de ändringar som föreslås i förhållande till 1943 års lag.

1 §.

Paragrafen motsvarar 1 § gällande lag och anger lagens tillämplighetsområde. Försäkringsinspektionens förslag innefattar i första hand en redaktionell omarbetning av lagrummet i syfte att göra detta mera överskådligt. Lagen föreslås i princip skola ha samma räckvidd som hittills. I fråga om kollektiv livförsäkring (grupplivförsäkring) föreslår inspektionen dock en mindre justering av saklig innebörd.

Enligt gällande lag göres undantag från tillämpningsområdet för försäkring hos anstalt, som utom återförsäkring endast meddelar grupplivförsäkring. Undantaget har sin förklaring i att det vid tillkomsten av nuvarande krigsansvarighetslag icke förekom sådan försäkring i någon större omfattning. Det var endast återförsäkringsaktiebolaget Sverige som hade några få bestånd av direkt dylik försäkring. Med hänsyn bland annat till att vid ifrågavarande försäkringsform någon egentlig fondering icke förekommer utan försäkringarna har karaktären av ren riskförsäkring utan sparmoment ansågs ifrågavarande försäkringar hos Sverige — som är bolagets enda direktförsäkringsbestånd — böra undantagas från lagens tillämpningsområde.

Försäkringsinspektionen framhåller att grupplivförsäkringen numera vunnit stor spridning och att ett flertal livförsäkringsbolag erhållit koncession för bedrivande av denna försäkringsform. Med den utformning krigsansvarighetslagen har faller därför grupplivförsäkringen i allmänhet inom lagens tillämpningsområde. Enligt försäkringsinspektionens mening bör krigsansvarighetslagen även framdeles omfatta grupplivförsäkring. De speciella problem beträffande krigsansvarigheten, som främst på grund av frånvaron av egentlig fondering uppkommer inom denna försäkringsform, bör få lösas genom att Kungl. Maj:t eller inspektionen dispensvägen medger erforderliga avvikelser från lagens normalregler. Då sålunda den allt övervägande delen av grupplivförsäkring faller inom lagens tillämpningsområde, finner inspektionen det icke motiverat att lagen bibehåller det gamla undantaget för bolaget Sveriges direktbestånd av kollektiv försäkring. I den mån ifrågavarande försäkringsbestånd kräver en speciell behandling vid lagens tillämpning, synes inspektionen möjlighet härtil böra stå öppen genom dispens.

För egen del biträder jag försäkringsinspektionens uppfattning att lagen bör ha generell tillämpning på grupplivförsäkring och att dispensvägen får anlitas i den mån denna försäkringstyp kräver särbehandling.

Vid utformningen av departementsförslaget har vidare, i enlighet med inspektionens förslag, den punkt i paragrafen enligt vilken lagen är tillämplig på invaliditetsförsäkring meddelad av bolag, vars rörelse i huvudsak omfattar livränteförsäkring, jämkats sålunda att rörelsens huvudsakliga omfattning i stället skall avse tjänstepensionsförsäkring. Någon saklig ändring avses icke. Den föreslagna lydelsen torde bättre ange det karakteristiska för

den typ av försäkringsanstalter som avses. Praktisk betydelse har bestämmelsen för närvarande endast för Svenska Personal-Pensionskassan. I nuvarande lydelse har ifrågavarande punkt formellt även avseende på Allmänna Änke- och Pupillkassan i Stockholm, vilken inrättning genom omredigeringen av bestämmelsen skulle komma att falla utanför lagens tillämpningsområde. Sistnämnda kassa saknar emellertid bestånd av invaliditetsförsäkring och äger ej heller meddela sådan försäkring.

2 §.

Till paragrafen, som motsvarar 2 § gällande lag, har överförts där upptagna definitioner av vissa grundbegrepp i lagen.

I enlighet med försäkringsinspektionens förslag har definitionen av risksumma undergått viss redaktionell jämkning. Försäkringens återköpsvärde såsom faktor vid beräkningen av risksumman har sålunda ersatts av ett nytt begrepp nämligen det tekniska återköpsvärdet. Därmed avses att bättre än nu uttrycka att återköpsvärde skall tagas i beräkningen även i det fall att återköpsrätt icke alls eller endast delvis föreligger. Begreppet täcker följaktligen vad som brukar betecknas såsom en försäkrings avgångsvärde, d. v. s. värdet av sparpremierna jämte därå belöpande ränta. I denna mening har uttrycket tekniskt återköpsvärde tidigare utnyttjats i meddelade grunder för försäkringsrörelse. Begreppet torde dock icke kunna införas i lagtexten utan att samtidigt anges vad som avses därmed. Så har skett i departementsförslaget.

Såsom i det följande skall behandlas har försäkringstekniska skäl föranlett särskilda bestämmelser rörande krigsansvarighet för invaliditetsförsäkring och utbetalningen av försäkringsbeloppen vid sådan försäkring. Såsom faktor vid beräkningen införes därvid begreppet årsbelopp, vilket utnyttjas såväl beträffande ränte- som kapitalförsäkring. I fråga om förstnämnda typ av försäkring avses med årsbelopp det belopp för år, varmed försäkringsgivaren enligt försäkringsavtalet har att fullgöra sin betalningsskyldighet vid inträffat försäkringsfall. I fråga om kapitalförsäkring åsyftas ett efter särskilda grunder evalverat belopp. I förevarande paragraf har detta angivits.

3 §.

Paragrafen motsvarar 3 § gällande lag.

Försäkringsinspektionen

Försäkringsinspektionen bibehåller i sitt förslag principen i nuvarande lag att begränsa krigsansvarigheten till att omfatta försäkrings tekniska återköpsvärde jämte ett maximerat belopp av risksumman (krigsskyddad risksumma). I 1943 års lag har högsta krigsskyddade risksumma fastslagits till 200 000 kronor för såväl liv- som invaliditetsförsäkring. Inspektionen föreslår, i enlighet med livbolagföreningens framställning, att den krigs-

skyddade risksumman vid invaliditetsförsäkring av praktiska skäl i stället bestämmas i förhållande till ett visst högsta årligt räntebelopp. Den föreslagna metoden att begränsa försäkringsgivarens krigsansvarighet för invaliditetsförsäkring överensstämmer med vad som tillämpats i gällande grunder för sådan försäkring, där det årliga räntebelopp efter vilket maxigränsen bestämts utgör 6 000 kronor.

Inspektionen föreslår med hänsyn till penningvärdets fall att den krigsskyddade risksumman för dödsfall höjes från 200 000 kronor till 400 000 kronor. I fråga om invaliditetsförsäkring föreslås att det högsta årliga räntebeloppet till grund för beräkningen av krigsskyddet bestämmas till 12 000 kronor.

I övrigt överensstämmer inspektionens förslag med innehållet i 3 § nuvarande lag.

Departementschefen

I fråga om bestämningen av krigsansvarigheten skiljer sig försäkringsinspektionens förslag principiellt från gällande lag däri att den krigsskyddade risksumman vid invaliditetsförsäkring anges till belopp motsvarande viss högsta årsränta. Förändringen är betingad av att lagens hittillsvarande begränsning av krigsansvarigheten för ifrågavarande försäkringar till visst kapitalbelopp visat sig ogörlig att tillämpa. Den har därför i de av bolagen upprättade och av Kungl. Maj:t stadfästa grunderna för ifrågavarande försäkringsverksamhet frångåtts och ersatts med en maximering som primärt tar sikte på den årliga utbetalningen för varje försäkring. Jag delar försäkringsinspektionens mening att det av den nya lagen bör framgå att krigsansvarigheten i fråga om invaliditetsersättning bestäms efter annan grund än som tillämpas vid livförsäkring. Beträffande kapitalförsäkring för fall av invaliditet förutsätter principen om begränsning till belopp som motsvarar viss årsutbetalning en evalveringsregel. Denna bör ha sin plats i grunderna till den nya lagen.

Jag biträder inspektionens förslag om höjning av de belopp, efter vilka gränsen för krigsansvarigheten hittills bestämts.

Det må tilläggas, att den begränsning av krigsskyddet, som paragrafen innehåller inte utesluter att bolag erhåller stadfästelse av grunder som innebär att bolaget åtager sig krigsansvarighet till högre belopp än som föreskrivits i lagrummet. En utvidgning av krigsskyddet kan nämligen ifrågakomma exempelvis beträffande invaliditetsförsäkring som meddelats i förening med tjänstepensionsförsäkring. För sådant fall torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att jämlikt 18 § i den föreslagna lagen medgiva erforderlig avvikelse från huvudregeln.

4—6 §§.

Paragraferna upptager regler om utbetalning av krigsskyddade försäkringsbelopp. Bestämmelserna har i gällande lag motsvarighet i 4 §.

Försäkringsinspektionen

I olikhet med nuvarande bestämmelser skiljer försäkringsinspektionens förslag mellan sådana försäkringsfall där betalningsskyldigheten skall fullgöras med belopp för en gång och sådana fall, där försäkringssumman utbetalas i rater. I förslaget har för de förra fallen bibehållits den nu gällande regeln om begränsning av utbetalningen till belopp motsvarande återköpsvärdet, ökat med hälften av risksumman dock högst med 50 000 kronor. Begreppet tekniskt återköpsvärde har dock införts.

I fråga om övriga försäkringsfall innebär inspektionens förslag att betalning i första hand skall äga rum fullt ut enligt det föreliggande avtalet. Vid livförsäkring skall utbetalning ske endast till dess sammanlagda beloppet av de verkställda utbetalningarna uppgår till vad som skolat utbetalas om försäkringsbeloppet utgått på en gång. Beträffande invaliditetsförsäkring föreslås att Kungl. Maj:t förordnar om begränsning av utbetalningen. I livbolagsföreningens skrivelse anföres att det ansetts lämpligare att från början utbetala fulla försäkringsbelopp och vid behov avkorta betalningstiden än att med bibehållande av den avtalade tiden nedsätta varje utfallande belopp. Vad som står till förfogande för utbetalning torde enligt föreningens mening i de allra flesta fall förslå till full betalning till dess krigsbokslutet uppgjorts. Det kan emellertid, anför föreningen, visa sig nödvändigt att efter krigsbokslutet reducera eventuella återstående betalningar för att få kompensation för vad som tidigare möjligen utbetalats för mycket. Härigenom kan förmånstagare, som insatts i första hand, bli gynnade på senares bekostnad. Enligt föreningens mening kan det dock antagas i regel vara i mottagarnas intresse att betalningen koncentreras till början av utbetalningstiden, eftersom den penningvärdeförsämring, som synes vara oundviklig vid krig, då ännu ej hunnit fortskrida så långt.

Har flera livförsäkringar meddelats å en och samma person skall enligt försäkringsinspektionens förslag vid tillämpning av utbetalningsregeln räknas med den sammanlagda risksumman för dödsfall. Utbetalningsbeloppet skall sålunda motsvara återköpsvärdet ökat med hälften av sammanlagda risksumman för dödsfall eller för invaliditet. Ökningen må dock icke överstiga 50 000 kronor. I fall av flera invaliditetsförsäkringar skall enligt förslaget utbetalningsreglerna vid invaliditetsfall tillämpas på det mot försäkringsförmånerna svarande sammanlagda årsbeloppet.

I fråga om fördelningen mellan olika försäkringar av verkställda utbetalningar föreslår försäkringsinspektionen att den nuvarande regeln om fördelning i proportion till försäkringarnas krigsskyddade risksummor bibehålles oförändrad såvitt avser livförsäkring. Beträffande invaliditetsförsäkring föreslås att vad som utbetalas av sammanlagda årsbeloppet skall fördelas på försäkringarna i förhållande till försäkringarnas av krigsansvarighet omfattade årsbelopp.

Enligt livbolagsföreningen — på vars framställning försäkringsinspektionens förslag i denna del återfaller — har praktiska skäl förestavat den före-

slagna avvikelser från nuvarande regel. Beräkning under krigstillstånd av risksumman för invaliditetsförsäkringar kan nämligen enligt föreningen förutsättas komma att erbjuda sådana svårigheter att en förenkling av fördelningsregeln är påkallad. Den nya regeln ger en fördelning, som i det enskilda fallet lämnar ett annat ekonomiskt resultat än den nuvarande regeln. Om de olika invaliditetsförsäkringarna är meddelade av samma försäkringsgivare har detta ej större betydelse. Är försäkringarna meddelade av olika försäkringsgivare, kan ändringen av fördelningsregeln beräknas medföra viss överskjutning av kostnaderna för invaliditetsfallen mellan försäkringsgivarna. Föreningen anför, att detta dock ansetts vara av mindre betydelse, enär man kan förutsätta att viss utjämning mellan försäkringsgivarna av vinster och förluster av sig själv kommer till stånd och man för övrigt icke kan i förväg bedöma, vilken försäkringsgivare, som kommer att vinna eller förlora vid bestämmelsens tillämpning.

I överensstämmelse med nuvarande ordning innehåller förslaget att vad som återstår av försäkrings krigsskyddade risksumma sedan utbetalning verkställt enligt förutberörda regler inte får utgivas förrän krigspremie fastställts eller befunnits icke behöva uttagas. Förslaget upptager även gällande bestämmelse att betalningen får uppskjutas ytterligare högst ett år, om så erfordras. Liksom nu är fallet skall enligt förslaget den oguldna delen av den krigsskyddade risksumman från det beslut träffats om krigspremien löpa med ränta efter räntefot som Kungl. Maj:t bestämmer.

Departementschefen

Den hittillsvarande beräkningen av utbetalningsbelopp har visat sig onödigt omständlig och tidskrävande i fråga om försäkring med periodiskt utfallande försäkringsbelopp. Särskilt vid invalidränteförsäkring framstår en beräkning på grundval av återköpsvärde och risksumma såsom olämplig. Den från praktiska synpunkter lämpligaste lösningen torde vara att i fråga om försäkring med periodisk utbetalning låta betalning ske med belopp enligt försäkringsavtalet men begränsa utbetalningen genom att avkorta betalningstiden. Det torde såsom försäkringsinspektionen framhållit i allmänhet ställa sig fördelaktigt för försäkringstagaren att från början få fulla försäkringsbelopp och i stället för en reduktion av beloppen vidkännas en motsvarande minskning av den tid under vilken försäkringsförmånerna åtnjutes. Beträffande invalidränteförsäkring är dock nödvändigt att införa den spärren att den årliga utbetalningen ej får överstiga tolv tusen kronor. I fråga om livförsäkring bör utbetalningen icke fortgå längre än till dess summan av beloppen uppgår till vad som skolat utbetalas därest försäkringsförmånerna utgått på en gång. Vad gäller invaliditetsförsäkring torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att förordna om begränsning av utbetalningen.

I princip bör maximeringen av den omedelbara utbetalningen vid dödsfall och invaliditet liksom hittills medföra samma verkan för försäkringstagare som koncentrerat sitt försäkringsskydd till en enda försäkring som

för den vilken fördelat skyddet på flera försäkringar, kanske tecknade hos olika försäkringsbolag. I fråga om all livförsäkring bör därför om flera försäkringar finns meddelade å samma person utbetalningen icke tillåtas överstiga vad som motsvarar försäkringarnas tekniska återköpsvärde ökat med hälften av deras sammanlagda risksumma dock högst med 50 000 kronor.

I fråga om flera invaliditetsförsäkringar bör den begränsning som tillämpas beträffande utbetalningen vid enstaka sådan försäkring avse försäkringarnas sammanlagda årsbelopp. Förekommer såväl kapital- som ränteförsäkring förutsätter regelns tillämpning evalvering av kapitalförsäkringen.

Fördelningen mellan olika invaliditetsförsäkringar av belopp som utbetalats av det sammanlagda årsbeloppet torde i enlighet med inspektionens förslag av praktiska skäl böra ske i förhållande till försäkringarnas årsbelopp i den mån krigsansvarighet för dessa föreligger. Den mera schematiska beräkningsgrund som därmed införes påverkar endast uppdelningen mellan försäkringsbolagen av kostnaderna för invaliditetsfallen. De enskilda försäkringstagarnas rätt beröres emellertid icke av den föreslagna förenklingen.

Den utbyggnad av reglerna om utbetalning som det nu förordade förslaget innebär medför att bestämmelserna icke längre lämpligen kan sammanföras i en enda paragraf. De har därför för överskådlighetens skull uppdelats på tre paragrafer.

7 §.

Paragrafen, som motsvarar 5 § gällande lag, upptager huvudregeln om finansieringen av den ökade kostnad för inträffade försäkringsfall, som kan komma att föränledas av kriget (överkostnaden). Såsom av den föregående allmänna redogörelsen för nuvarande lag framgått gäller för närvarande att överkostnaden skall täckas till hälften genom att krigspremier uttages av varje försäkringstagare och till återstoden genom tillskott från försäkringsgivaren. De följande paragraferna i nuvarande lag (6—9 §§) innehåller modifieringar av huvudregeln. Enligt 6 § får krigspremie icke överstiga fem procent av den högsta krigsskyddade risksumma, som under krigstillståndet gällt för den försäkrade. I 7 § begränsas försäkringsgivarens tillskottsplikt. Försäkringsgivaren är icke pliktig att till överkostnadens täckande tillskjuta större belopp än som, utan att tryggheten för gällande försäkringsavtal äventyras eller enskilda försäkringstagares rätt förnärmas, kan tagas i anspråk dels genom anlitan av visst överskott å rörelsen dels ock genom nedsättning av vissa fonder. Enligt 8 § kan försäkringsgivaren under vissa förutsättningar bli skyldig att täcka större andel av överkostnaden än hälften. Om nämligen sammanlagda beloppet av de krigspremier, som enligt 6 § må uttagas, ej förslår till täckande av halva överkostnaden, skall återstoden täckas genom att försäkringsgivarens tillskott höjes. En sådan höjning får dock äga rum endast i den mån densamma kan ske med iakttagande av de i 7 § stadgade begränsningarna för försäkringsgivares tillskottsplikt. Därest å andra sidan det belopp, varmed försäkringsgivaren är pliktig att bidra, icke förslår till täckande av halva överkostnaden, får på motsvarande sätt åter-

stoden täckas genom att krigspremierna höjes, i den mån den i 6 § angivna maximiramen ger utrymme för en sådan höjning. Skulle hela överkostnaden icke kunna täckas i den ordning, som nyss sagts, skall bristen enligt 9 § utjämnas genom nedsättning av försäkringsbelopp, som innehållits enligt 4 §.

Försäkringsinspektionen

Försäkringsinspektionen ifrågasätter om det numera är riktigt och ändamålsenligt att uppställa den huvudregeln, att försäkringsbolagens tillskottsplikt endast skall omfatta hälften av överkostnaden och att den återstående hälften skall få uttagas av försäkringstagarna i form av krigspremier. I den mån bolagens överskott och fonder förslår därtill och så kan ske utan att tryggheten för gällande försäkringsavtal äventyras eller enskilda försäkringstagares rätt förnärmas bör enligt inspektionens mening skyldighet kunna åläggas försäkringsbolagen att genom tillskott täcka större andel av överkostnaden än hälften. Inspektionen förordar därför sådan jämkning av 5 § att överkostnaden får till hälften eller den mindre del, som Kungl. Maj:t bestämmer, täckas genom uttagande av krigspremie för envar försäkrad, medan återstoden skall täckas genom tillskott från försäkringsgivaren, allt i den mån ej annat föranledes av vad i 6—9 §§ stadgas.

Försäkringsinspektionen hänvisar i sin motivering av förslaget till den ställning som livförsäkringen intager enligt 1948 års lag om försäkringsrörelse. Inspektionen erinrar om att livförsäkringsbolagen enligt nu gällande lag och praxis praktiskt taget helt drives för försäkringstagarnas räkning. Samtliga uppkommande överskott tillgodoföres försäkringstagarna senast vid försäkringstidens slut, i den mån icke överskotten erfordras för vederbörande bolags konsolidering. Aktieägarna i livförsäkringsaktiebolagen har ingen rätt till överskottsfonderna, utan enligt de av Kungl. Maj:t stadfästa bolagsordningarna är aktieägarnas rätt begränsad till att omfatta endast aktiekapitalet och en till i allmänhet fem procent fixerad årlig utdelning å detta kapital. Livförsäkringsbolagens överskott och fonder tillhör sålunda inte några främmande intressenter utan bör betraktas som försäkringstagarnas egendom.

Svenska livförsäkringsbolags förening

Föreningen motsätter sig den föreslagna ändringen av 5 §. Föreningen anser icke att förslaget kan motiveras med att livbolagens rörelse drives för försäkringstagarnas räkning och att överskottsfonderna även i livförsäkringsaktiebolagen tillkommer försäkringstagarna. I och för sig kan det, anför föreningen, finnas skäl för att i den extraordinära situation som avses taga i anspråk konsolideringsmedel, som kan finnas uppsamlade hos bolagen. Denna del av överskottsmedlen har nämligen framförallt till uppgift att möjliggöra för bolagen att helt eller åtminstone i största möjliga utsträckning fullgöra sina skyldigheter vid exceptionella påfrestningar. Större delen av överskottsmedlen utgöres emellertid av återbäringskapital som ännu ej

tilldelats försäkringstagarna. Den av inspektionen åberopade kooperativa karaktären av livförsäkringsrörelsen utgör därför enligt föreningens mening icke något skäl för att större andel än hälften av överkostnaden skall bäras av försäkringsbolagen. Den fördel för försäkringstagarna som inspektionens förslag varit avsedd att medföra blir sålunda endast skenbar. Den extra belastningen kommer nämligen direkt eller indirekt att minska de för återbäring till försäkringstagarna tillgängliga medlen.

Föreningen utvecklar sin ståndpunkt enligt följande.

Det sagda innebär, att frågan även berör ett avvägningsproblem mellan olika kategorier försäkringstagare, nämligen mellan försäkringstagare från tiden före och försäkringstagare för tiden efter premiesänkningen den 1 september 1955. Något förenklat kan saken även uttryckas så, att det är en fråga om avvägning mellan de gamla, sparbetonade försäkringarnas intressen och de unga, mera riskbetonade försäkringarnas intressen. Det är de förra som skulle kunna bli lidande på att bolagens extrafonder tages i anspråk för täckande av de överdödlighetskostnader, som få förutsättas bli en följd av kriget. Situationen skulle med andra ord kunna bli den att gamla försäkringstagare som ha låg risksumma och vilka följaktligen skulle betala en låg krigspremie men som ha hög »intjänad» återbäring, helt eller delvis skulle få avstå denna återbäring till nyare försäkringstagare med hög risksumma och vilka följaktligen skulle ha att betala en hög krigspremie. Ett sådant förhållande kan icke anses vara tillfredsställande och lagen torde även ha avsett att förhindra detta genom bestämmelsen i 7 § därom att överskottsmedlen ej få tagas i anspråk så att enskilda försäkringstagares rätt förnärmas. Denna bestämmelse är dock så pass allmänt hållen att delade meningar lätt kan uppkomma om dess innebörd. Svårigheterna att förverkliga bestämmelsens målsättning torde emellertid öka om försäkringsbolagens tillgångar i alltför stor utsträckning skulle tagas i anspråk för krigsdödsfall utan att motsvarande krigspremie uttages av försäkringstagarna. Vid en sträng tillämpning av bestämmelsen och till följd av den skedda premiesänkningen är det ingalunda osannolikt, att det belopp, varmed försäkringsgivaren är pliktig att bidra, icke förslår till täckande av halva överkostnaden för de unga försäkringarna utan att i stället återstoden måste täckas genom att krigspremierna för dessa höjes, i den mån den i 6 § angivna maximinormen ger utrymme för en sådan höjning.

En lagändring i den av inspektionen föreslagna riktningen skulle sannolikt missgynna spararna. Om allmänheten före ett krig eller i dess omedelbara begynnande skulle få reda på att bolagets extrafonder helt kunna tas i anspråk för utbetalning för krigsrisker, kan man befara att många försäkringstagare återköpa sina gamla försäkringar och teckna nya i stället. Ju större kraven på bolagen bli, desto större är risken för en sådan utveckling. Detta skulle visserligen kunna hindras genom att i det iråkade läget försäkringstagarnas rätt till återköp häves. Om inspektionens förslag skulle godtagas, måste det alltså sannolikt kompletteras med ett upphävande av denna försäkringstagarnas rätt. Lagstiftningen bör emellertid ej utformas på sådant sätt att man måste räkna med att en dylik extraordinär åtgärd skall tillgripas.

Föreningen tillägger bl. a. att principiella invändningar kan resas mot att administrativ myndighet skall äga att efter helt skönsmissiga bedömningar bestämma innehållet i gällande civilrättsliga avtal genom att lägga större eller mindre del av kostnaden för en i avtalet utfäst prestation på den ena eller

den andra parten. En bestämmelse härom skulle leda till otillfredsställande löslighet i avtalsförhållandet på en ekonomisk viktig punkt. Befogenheten att diskretionärt bestämma i vad mån bolagen skall svara för överkostnaden är enligt föreningens mening icke förenlig med det primära ansvar för ett bolags ekonomi som åvilar dess ledning. Föreningen erinrar vidare om att krigsbokslut enligt lagen skall uppgöras så snart som möjligt efter krigstillståndets upphörande och senast inom två år därefter. Enligt föreningens mening är det i hög grad vanskligt att så snart efter krigsslutet bedöma huruvida icke dödlighet och invaliditet kommer att väsentligt öka. Sådana verkningar kan befaras uppträda lång tid efter krigsslutet och likväl vara beroende av krigsförhållanden. Även detta anser föreningen tala mot en lagbestämmelse att administrativ myndighet skall bestämma om överkostnaden och därmed övertaga det primära ansvaret för att de kvarlämnade tillgångarna skall vara tillräckliga.

Departementschefen

De överskott som uppstår i livförsäkringsrörelse och vilka ej behöver inestå för konsolidering av rörelsen skall enligt försäkringslagen i princip gottgöras försäkringstagarna i form av återbäring. Försäkringsbolagens tillskottsplikt enligt 5 § gällande krigsansvarighetslag innefattar ett avsteg från denna princip i så måtto som försäkringstagarna genom bolagets finansiering av överkostnaden tillgodoföres överskottsmedel efter andra grunder än dem som gäller för tilldelning av återbäring. Skyldigheten för bolagen att bidra med täckning av överkostnaden har hittills varit begränsad till högst hälften av denna kostnad. Motiven härtill är delvis att söka i den intresse-motsättning som före 1948 års försäkringslag förelåg mellan försäkringstagare och försäkringsgivare. Frågan om finansieringen av överkostnaden har såsom försäkringsinspektionen framhållit otvivelaktigt kommit i ett annat läge i och med att livförsäkringsrörelsen numera praktiskt taget helt drives för försäkringstagarnas räkning. Tillskottspliktens omfattning har därmed i högre grad än tidigare blivit en fråga om skäligen avvägning mellan olika försäkringstagargrupperns intressen. Samtidigt har motiven för den principiella gränsen för finansieringsbidraget vid halva överkostnaden försvagats. I ett speciellt efterkrigs-läge kan det framstå såsom ganska rimligt att bolagen av tillgängliga överskottsmedel bestrider något mer än hälften av överkostnaden. De rättvisesynpunkter på förhållandet olika försäkringstagargrupper emellan som livbolagsföreningen anfört finner jag icke vara tillräckligt skäl för att motsätta mig försäkringsinspektionens förslag. Något missgynnande av exempelvis ett äldre sparbetonat försäkringsbestånd till förmån för ett yngre och riskbetonat bestånd, vilket föreningen antyder såsom en följd av förslaget, behöver icke förekomma därest bolagen utnyttjar möjligheterna att tilldela återbäring på ett riktigt sätt. Under krigstillstånd torde i allmänhet komma att tillåtas sådan tilldelning av återbäring som just syftar till en rättvis balans mellan olika försäkringsbestånd. Jag kan icke heller i övrigt biträda de skäl föreningen anfört mot inspektionens förslag. På grund av

det anförda finner jag övervägande skäl tala för sådan uppmjukning av den nuvarande finansieringsregeln som inspektionen förordat.

8 §.

Paragrafen är, fränsett en jämkning av redaktionell natur, likalydande med 6 § nuvarande lag.

9 §.

Paragrafen motsvarar 7 § gällande lag.

De fondmedel, varom i paragrafens första stycke är fråga, har i departementsförslaget betecknats i enlighet med terminologien i 1948 års lag om försäkringsrörelse.

10 §.

Paragrafen motsvarar 8 § gällande lag.

Uppmjukas huvudregeln om finansieringen av överkostnaden på sätt som förordats vid 7 §, bör den nuvarande täckningsregeln i 8 § 1943 års lag jämkas i den del den förutsätter att överkostnaden i princip bäres till hälften vardera av försäkringsbolaget och försäkringstagarna. Förutsättningen för den ytterligare tillskottsplikt som enligt stadgandet åvilar försäkringsgivaren har därför i departementsförslaget angivits vara att sammanlagda beloppet av de krigspremier, som enligt 8 § må uttagas, ej förslår till att täcka den del av överkostnaden som må täckas genom uttagande av dylika premier.

11—17 §§.

Paragraferna överensstämmer helt med 9—15 §§ gällande lag.

18 §.

Paragrafen, som motsvarar 16 § i gällande lag, öppnar möjlighet för Kungl. Maj:t att medgiva avvikelser från bestämmelserna i 3—17 §§ beträffande invaliditetsförsäkring och viss livförsäkring. I departementsförslaget har den nuvarande uppräkningsregeln av försäkringsformer som avses med undantagsregeln utökats med grupplivförsäkring och sådan livförsäkring, beträffande vilken ansvarigheten begränsats på grund av att premiebetalningen avbrutits i förtid (fribrev). I fråga om grupplivförsäkring — som ju saknar egentliga fondmedel — kan vid påfrestning av försäkringsbolagens ekonomiska resurser eljest gällande krigsansvarighet få nedskäras. Även beträffande finansieringen av överkostnaden kan avvikelser från normalbestämmelserna bli aktuella. För fribrevens del torde i första hand komma i fråga undantag från reglerna om uttagandet av krigspremier.

Under första punkten upptages i paragrafen för närvarande livförsäkring som meddelats av anstalt vars rörelse i huvudsak omfattar livränteförsäkring. I departementsförslaget har av redaktionella skäl, som redovisats i sam-

band med motsvarande ändring i 1 §, ordet livränteförsäkring ersatts med tjänstepensionsförsäkring.

19 och 20 §§.

Paragraferna överensstämmer helt med 17 och 18 §§ gällande lag.

21 §.

Paragrafen motsvarar 19 § gällande lag. Lagrummet har redaktionellt jämkats med hänsyn till den genom 1948 års lag om försäkringsrörelse införda möjligheten att fritt placera viss kvot av försäkringsfonden.

22 §.

Paragrafen motsvarar 20 § gällande lag.

Enligt den äldre försäkringslagen skedde återbäringen till försäkringstagarna i form av premieåterbäring från premieåterbäringsreserven eller i form av vinstutdelning från vinstfond. I båda fallen hade utbetalningen till försäkringstagarna karaktären av vinstutdelning och omfattades sålunda av förbudet i förevarande paragraf mot disposition av vinstmedel under krigstillstånd och innan krigspremier blivit fastställda.

Genom 1948 års försäkringslag har återbäringen till följd av bl. a. principen för medlens fondering förlorat sin vinstkaraktär. Paragrafen har därför kompletterats så att förbudet anges omfatta — förutom utdelning av vinst till aktieägare eller av ränta till garant — tilldelning av återbäring.

Andra stycket har omformulerats efter mönster av 67 § 2 mom. försäkringslagen. Till skillnad mot vad som nu gäller omfattar återbetalningsskyldigheten enligt förslaget icke tilldelad återbäring som lagstridigt utbetalats till försäkringstagare. För dem som i bolaget medverkat till beslut om sådan utbetalning eller verkställandet av detta kan dock ifrågakomma ersättningskyldighet enligt skadestandsreglerna i försäkringslagen.

23 §.

Paragrafen, som motsvarar 21 § gällande lag, innehåller föreskrift om att grunder skall upprättas för tillämpning av stadgandena i lagen. Beträffande de inländska bolagen hänvisar förslaget liksom paragrafen i gällande lydelse till bestämmelserna i lagen om försäkringsrörelse. I fråga om de utländska bolagen sänkades vid krigsansvarighetslagens tillkomst regler om fastställande av grunder. Bestämmelser härom upptogs därför i denna paragraf. Sedermera har i den nya lagen om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket allmänna bestämmelser meddelats om upprättande av grunder för livförsäkringsrörelse. De hittillsvarande reglerna om grunder i fråga om utländsk anstalt har därför i departementsförslaget ersatts med enbart en hänvisning till nyssnämnda lag.

24 §.

Paragrafen, som motsvarar 22 § gällande lag, har i departementsförslaget redaktionellt omarbetats. Därvid har nuvarande hänvisningar till lagrum i

Utdrag av protokollet över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 februari 1959.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 27 januari 1959 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 19 december 1958 remitterade förslaget till *lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring*.

Efter redogörelse för utlåtandet hemställer föredraganden att lagförslaget måtte, efter jämkning och komplettering i överensstämmelse med vad lagrådet förordat samt vissa andra mindre ändringar av redaktionell art, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Pierre Vinde

äldre lagstiftning ersatts med hänvisning till motsvarande paragrafer i de nya lagarna om försäkringsrörelse och utländska försäkringsanstalter.

25 §.

Paragrafen motsvarar 23 § gällande lag och innehåller stadgande om straff vid överträdelse av förbudet i 22 § första stycket mot vissa utbetalningar innan krigspremier blivit fastställda. I departementsförslaget har paragrafen formulerats i nära anslutning till 327 § 5. nya försäkringslagen.

26 §.

I enlighet med försäkringsinspektionens förslag har tillagts en ny paragraf som möjliggör för Kungl. Maj:t att delegera sina befogenheter enligt lagen till försäkringsinspektionen. Departementsförslaget har avfattats så att det uttryckligen framgår att delegationsrätten icke avser Kungl. Maj:ts befogenhet enligt 2 § att närmare bestämma när krigstillstånd i lagens mening råder.

Den nya lagen torde böra träda i kraft omedelbart efter utfärdandet.

Departementschefens hemställan

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över det inom handelsdepartementet upprättade lagförslaget måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av detta protokoll.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Björn Bergman

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 27 januari 1959.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden BECKMAN,
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet NEVRELL.

Enligt lagrådet den 21 januari 1959 tillhandakommet utdrag av protokoll över handelsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 19 december 1958, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upp- rättat förslag till lag om krigsansvarighet för liv- och invaliditetsförsäkring.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av lagbyråchefen G. Borggård.

Lagrådet yttrade:

Jämlikt 26 § äger Konungen uppdraga åt försäkringsinspektionen att i Konungens ställe fullgöra vad som enligt lagen ankommer på Konungen, dock ej såvitt avser beslutanderätt jämlikt 2 §. I sistnämnda paragraf upptagas emellertid blott definitioner, av vilka den vari här åsyftade beslutanderätt omförmäles avser begreppet krigstillstånd. Det synes därför icke vara tillräckligt tydligt att i 26 § tala om »beslutanderätt jämlikt 2 §» utan nödvändigt att uttryckligen ange vad som åsyftas, nämligen »rätt jämlikt 2 § att med avseende å lagens tillämplighet med krig, vari Sverige befinner sig, jämställa annat förhållande».

I 1943 års lag upptogs en övergångsbestämmelse i fråga om försäkring, som meddelats före den 1 juli 1941. Enligt denna bestämmelse skulle försäkringsgivaren vara, såvitt anginge risksumma som ej åtnjöte krigsskydd enligt 3 §, ansvarig i överensstämmelse med avtalet; dock att Konungen ägde förordna om uppskov med utbetalningen. Då någon undersökning av dessa äldre försäkringar enligt uppgift ej gjorts och ej heller lämpligen kan ske samt det således icke kan anses uteslutet att en dylik bestämmelse i något fall kan få praktisk betydelse, hemställer lagrådet, att en motsvarande övergångsbestämmelse fogas vid den föreslagna nya lagen.

Ur protokollet:

Clas Amilon